

Janusz Górecki

"Ostrów Lednicki w państwie pierwszych Piastów" : wystawa ze zbiorów Muzeum Pierwszych Piastów w województwie podkarpackim

Studia Lednickie 8, 353-355

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„OSTRÓW LEDNICKI W PAŃSTWIE PIERWSZYCH PIASTÓW”
WYSTAWA ZE ZBIORÓW MUZEUM PIERWSZYCH PIASTÓW
W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

W 2003 r. Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy podjęło współpracę z dwiema placówkami kultury województwa podkarpackiego. Były to znajdujące się w Mielcu Samorządowe Centrum Kultury oraz Muzeum Regionalne w Stalowej Woli. W obydwu z wymienionych instytucji zaprezentowano wymienioną w tytule czasową wystawę archeologiczną, której towarzyszył opublikowany (pod tym samym, co ekspozycja, tytule) folder.

Autorem scenariusza ekspozycji był piszący te słowa, zaś oprawy plastycznej Wojciech Kujawa. Czas prezentacji wystawy obejmował okres od 26 listopada 2003 r. do 4 stycznia 2004 r. w Mielcu oraz od 9 stycznia do 8 lutego tego roku w Stalowej Woli.

Udostępniona mieszkańcom w/w ośrodków wystawa była pierwszą od dłuższego czasu ekspozycją czasową, prezentującą zabytki Ostrowa Lednickiego w większej masie i w zwartej scenariuszowej koncepcji poza miejscem ich stałego zdeponowania – tj. siedzibą muzeum w Dziekanowicach. Przed realizatorami wystawy stało dosyć trudne zadanie, bowiem lednicka ekspozycja zapewnić miała 2 bardzo różne jakościowo wnętrza.

W Mielcu oddano nam do dyspozycji jednoprzestrzenną salę o powierzchni 600 m², z kolei w pałacu Lubomirskich – siedzibie muzeum stalowowolskiego, był to ciąg pięciu (mniejszych i większych) sal. W tych różniących się wnętrzach umieszczono blisko 230 oryginalnych zabytków, blisko 20 kopii, 7 manekinów postaci (ubranych w stroje z epoki wczesnego średniowiecza), modele kamiennych budowli Ostrowa Lednickiego oraz jednego z jego mostów. Towarzystwo im wielkobagarytowe zdjęcia oraz barwne cyfrowe wydruki ilustrujące poszczególne zagadnienia scenariuszowe. Na potrzeby tych ekspozycji zbudowano replikę lednickiej arkady oraz oktagonalne miejsce centralne związane z prezentacją najstarszego ze znanych w Polsce relikwiarzy – Drzewa Świętego Krzyża – lednickiej stauroteki.

Główną merytoryczną osią ekspozycji był tytułowy Ostrów, którego prezentację poprzedzono omówieniem wybranych zagadnień łączących się z państwem pierwszych Piastów. Wczesne państwo polskie omówiono poprzez takie zagadnienia jak jego organizacja, chrystianizacja oraz siły zbrojne i panująca dynastia.

Problematyka państwa wprowadzała zwiedzającego w prezentację lednickiej wyspy, ku której przechodzono poprzez rysunkową kopię związanej z wyspowym palatium arkady. Po jej przejściu następowała ekspozycja, pokazanych na cyfrowych wydrukach, wszystkich ważnych elementów topografii Ostrowa Lednickiego: od mostów i ich przyczółków poprzez wyspowe drogi, umocnienia obronne ku kamiennej i drewnianej architekturze (wraz z omówieniem wybranych zagadnień szczegółowych, np. basenów chrzcielnych, przypuszczalnej barwnej małatury pałacowej, etc.).

Zwrócono również uwagę na rolę zaplecza w powstaniu lednickiego ośrodka władzy, znaczenie centralnej drogi komunikacji, lądowej i wodnej, z którą powiązany był ściśle Ostrów Lednicki, a dalej również na rolę w jego organizacji sił zbrojnych – w tym i obcych wojowników ze Skandynawii. Planszowy segment ekspozycji dopełniały wykonane z lekkiego styroduru modele palatium z kaplicą oraz jednonawowego kościoła z wnętrza lednickiego grodu, jak i zrobiony z drewna niewielki model mostu, dobrze obrazujący sposób wzniesienia tej inżynierskiej konstrukcji jaka w przeszłości łączyła wyspę z lądem stałym.

Rolę i miejsce Ostrowa Lednickiego w historycznym wczesnopiastowskim krajobrazie zilustrowano poprzez obecne na wystawie zabytki ruchome pochodzące z lądowych i podwodnych badań archeologicznych. Wyspa przyciąga uwagę bogactwem przedmiotów chrześcijańskiego kultu oraz dóbr luksusowych i uzbrojenia. Prezentacja tzw. sakraliów, dla której na ekspozycji zarezerwowano specjalne miejsce (skupione wokół nawiązującego do chrześcijańskiej symboliki ośmiobocznego miejsca centralnego), wprowadzała zwiedzającego w sferę lednickiego sacrum – jednego z najwcześniejszych ośrodków religijnych młodej polskiej monarchii – terenu, gdzie sprawowano liturgię chrztu oraz kult relikwii i celebrowano mszę w odmianie rzymskiej. Z tą sferą łączyły się również pochówki uprzywilejowanych, którzy znaleźli miejsce swego wiecznego spoczynku w mniejszym z lednickich kościołów. Najwyższa klasa artystyczna i warsztatowa cechuje eksponowane tu zabytki, by wymienić m. in. wspomnianą wyżej bizantyjską staurotekę, czy też kościaną skrzyneczkę do deponowania relikwii oraz połączane okucie liturgicznej księgi.

W kolejnej z odston ekspozycyjnych pokazano wyspę jako miejsce nagromadzenia elit świeckich, dla których ilustrację stanowiły liczne drobne zabytki wykonane w szlachetnym metalu, kamieniach półszlachetnych oraz szkle i bursztynie. W zabytkach sztuki złotniczej uwagę przyciągać mogą granulowane płytki, czy biżuteria wykonana w technice drucikowatych spłotów, bądź odlewana. Inne z rzadkich na naszych ziemiach przedmiotów to drażone rogowe pojemniki, czy powszechniejsze nieco żelazne miski. Jak znaczna była intensywność wymiany na wyspie poznać możemy po prezentowanych licznych odważnikach, czy szalkowej wadze. Wreszcie licznie reprezentowane na ekspozycji, a łączące się z obsługą i szeroko rozumianym rolniczym zapleczem wyspy, przedmioty wskazują na bogaty potencjał gospodarczy rejonów wokół wyspy.

Odpowiedni status tego miejsca i jego ochronę zapewniały liczne drużyny wojowników, których części uzbrojenia można było obejrzeć w kilku gablotach. Z zespołu tego największego na ziemiach wczesnośredniowiecznej Polski zespołu uzbrojenia (który jest jednym z większych zbiorów jakie pozyskano z jednego miejsca na Słowiańszczyźnie), a liczącego nieco ponad 300 sztuk broni, pokazano na omawianych ekspozycjach blisko 100 militariów. Najcenniejsze z eksponatów to koleczuga, hełm z nosalem, miecze

i groty włóczni oraz topory. W prezentacji dwóch ostatnich grup uzbrojenia zwrócono uwagę na skandynawskie formy niektórych egzemplarzy broni. Wskazuje to na obecność doborowych oddziałów wikingów w otoczeniu polskiego władcy. Wygląd ówczesnych zbrojnych odtworzono zresztą z pomocą manekinów, jakie ustawiono przy kopii jednej z lednickich łodzi-dłubanek, która zamykała prezentację.

Krótki okres eksponowania zbiorów z Ostrowa Lednickiego oraz niezbyt atrakcyjny czas wystawy (na przełomie końca i początku roku) nie stanowił dla mieszkańców Mielca i Stalowej Woli przeszkody dla odwiedzenia wystawy, dość wspomnieć, że w blisko 70-tysięcznym Mielcu odwiedziło ją około 2.100 osób. Tak znaczna frekwencja rozwiała nasze wcześniejsze obawy związane z terminem ekspozycji oraz była źródłem satysfakcji, pokazując, że w niewielkich ośrodkach miejskich zainteresowanie problematyką archeologicznych aspektów wczesnych centrów władzy Piastów jest zaskakująco duże.

Janusz Górecki

Ryc. 1. Jedna z sal ekspozycyjnych prezentujących Ostrów Lednicki w Muzeum Regionalnym w Stalowej Woli (fot. M. Józwickowska)

Abb. 1. Eine der Expositionssäle, die Ostrów Lednicki im Regionalmuseum in Stalowa Wola präsentieren (Photo M. Józwickowska)

Ryc. 2. Wystawa „Ostrów Lednicki w państwie pierwszych Piastów” w Mieście w Mielcu (fot. W. Kujawa)

Abb. 2. Ausstellung „Ostrów Lednicki im Staat der ersten Piasten” im Selbstverwaltungskulturzentrum in Mielec (Photo W. Kujawa)